

11.04.14

ANSVARLIG ALKOHOLHÅNTERING I NORD-TRØNDELAG

Flere samfunnsaktører i Nord-Trøndelag har de siste årene tatt initiativ til en samordnet innsats får å begrense alkoholens skadevirkninger. Fylkesmannen ble gjennom et brev fra Helsedirektoratet i 2013 anmodet om å ta ansvar for å styrke kommunenes kompetanse på forvaltning av alkohollovens bestemmelser.

På bakgrunn av dette ble det besluttet å starte et prosjekt for å få til en mer ansvarlig alkoholhåndtering i Nord-Trøndelag. Fylkesmannen, Kommunenes sentralforbund, Næringslivets hovedorganisasjon, Fylkeskommunen, KoRus-Midt og politiet er prosjekteiere.

Prosjektet som Pilot skal være slutført senest innen utgangen av 2016 og gjennom dette skal det være utviklet faste samhandlingsrutiner.

Utfordringsbildet:

Helseundersøkelsen i Nord-Trøndelag viser at nest etter tobakk så er alkohol oppfattet som den viktigste risikofaktoren for tapte friske leveår. For samfunnet totalt sett utgjør imidlertid bruk og misbruk av alkohol et større problem enn både narkotika og tobakk. Vold og ulykker henger i stor grad sammen med alkoholbruk, kanskje særlig i ungdomstiden.

Alkoholoven setter forbud mot salg, skjenking og overdragelse av alkohol til ungdom under 18 år. Det er også forbud mot å skjenke personer som er åpenbart beruset eller som man forstår vil bli åpenbart beruset. I Nord-Trøndelag er det fortsatt i mange miljøer en del av kulturen at ungdom kan drikke alkohol når de er konfirmert. Debutalderen på alkohol i Nord-Trøndelag er lavere enn landet for øvrig, 13,8 år mot 14,6 år. Det registreres at det konsumeres mye alkohol i tilknytning til russefeiring, klasseturer og lukka fester. Den nordtrønderske festkulturen er også i for stor grad preget av personer som er åpenbart beruset.

Fire av fem voldsmenn, og to av tre offer i voldssaker er beruset. Med beruselse øker sannsynligheten for å bli gjerningsmann og offer i sedelighetssaker. Alkohol er den enkeltfaktoren som har størst innvirkning på etterspørselen av politi. I helgene legger alkoholrelaterte oppdrag beslag på nær all politiresurs. Forskning viser at bruk av alkohol og narkotika bør sees i sammenheng, blant annet fordi tidlig alkoholdebut øker risikoen for bruk av narkotika.

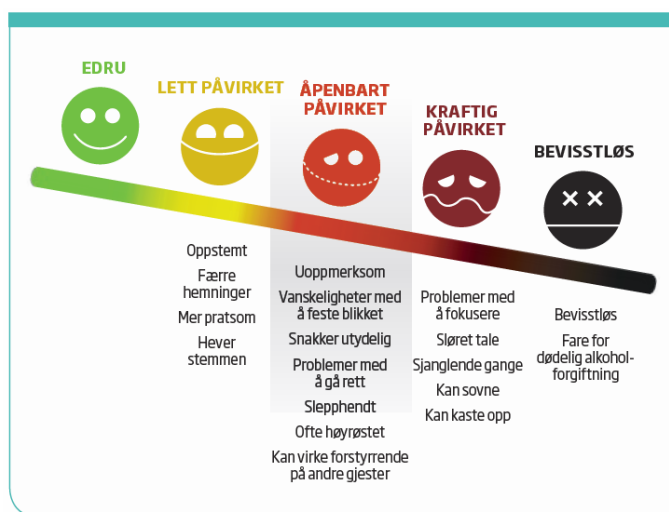
Helseundersøkelsene i Nord-Trøndelag viser at færre ungdommer drikker alkohol nå enn tidligere, men at mengden alkohol som konsumeres av ungdom samlet sett har økt. Videre drikker voksne kvinner 35% mer nå enn på 1990 tallet. Tilsvarende tall for voksne menn er en økning på 23%.

Statistikk fra de største legevaktene i Norge viser at personer som er beruset på alkohol oftere er innblandet i voldssaker og sedelighetsaker enn personer som ikke har inntatt alkohol. Faren for akutte skader er også større enn når en person er edru. Langvarig alkoholbruk påvirker helsen ved at organer påvirkes og skades. Organer i magen som lever og pankreas skades, og dette fører til indremedisinske tilstander som ofte trenger sykehusbehandling. Alkoholbruk påvirker en persons psykiske tilstand i form av angst og depresjoner, samt at den kognitive funksjonen reduseres. Akutte sykehusinnleggelser ved psykiatriske avdelinger i spesialisthelsetjenesten samt langvarig oppfølging i kommunehelsetjenesten er nødvendig oppfølging for et flertall av disse personene.

Pårørende, ektefelle/samboer og barn, er ofte skadelidende på grunn av et familiemedlems alkoholbruk. Pårørende er derfor ofte i behov for hjelp. Tall fra Sirius viser at for hver alkoholavhengig er det i gjennomsnitt minst tre personer som sliter med reaksjoner og symptomer som direkte følger av den alkoholavhengiges atferd og problemer.

Alkohol påvirker kjøreferdighetene fordi oppmerksomhet og konsentrasjonsevne svekkes. Risikoen for ulykker i trafikken øker allerede ved 0,5 promille. Tall fra Statens vegvesen viser at i kollisjoner med dødelig utgang, er ruspåvirkning en avgjørende faktor i 22 prosent av tilfellene. I en norsk studie fra 2011, som så på dødsulykker i 2001-2002 i Norge, Sverige og Finland, ble rusmidler påvist hos 42 prosent av sjåførene som omkom. Det er stor enighet om at det skal være nulltoleranse for bruk av rusmidler i trafikken.

Grader av alkoholpåvirkning:

Antall skjenkebevillinger har økt betydelig i fylket, fra 65 i 1980 til 195 i 2012. Til tross for dette har andelen av alkohol som konsumeres på serveringssteder gått nedover i samme tidsrom, og utgjør i dag en svært liten del av det totale alkoholkonsumet. Utelivet i fylket er i for stor grad preget av at folk går seint ut på byen og at en del da allerede er åpenbart beruset. Dette gir store

utfordringer for det organiserte næringslivet, bl.a med tanke på muligheter for inntjening. I tillegg til de ordinære bevillingene gis en hel rekke lag og foreninger tidsbegrensede skjenkebevillinger til fester og festivaler. Flere av disse aktørene har begrenset kunnskap og erfaring med alkohollovens bestemmelser. Det er kommunene som har hovedansvaret for å forvalte alkoholloven. Kvalitet og praksis i dette forvaltningsarbeidet, herunder på skjenkekontroll, varierer kommunene i mellom. Slike variasjoner medfører konkurransevridende vilkår for næringslivet.

Flere aktører, herunder næringslivet, kommunene, frivillige organisasjoner, Fylkesmannen, Nord-Trøndelag fylkeskommune, politiet og helsevesenet har i flere år iverksatt tiltak for å begrense alkoholens skadevirkninger. Tiltakene har imidlertid i for liten grad vært samordnet.

I 2012 ble det igangsatt et nettverkssamarbeid mellom Fylkesmannen, KoRus, Næringslivets hovedorganisasjon og politiet hvor formålet var å styrke kommunenes kompetanse på forvaltning av alkohollovens bestemmelser og gjennom dette få til en mer ansvarlig alkoholhåndtering. Kommunene har i varierende grad vist interesse og/eller hatt ressurser til å delta i dette.

***Kommunen** har ansvar for forvaltning av alkoholloven. Gjennom den alkoholpolitiske handlingsplanen og kommuneplanen legges grunnlaget for en ansvarlig og forutsigbar alkoholhåndtering. Kommunen anbefales å innta en aktiv rolle overfor utelivsbransjen med kurs, kontroller og samarbeid. Dette vil gi økt forståelse for regelverket og kommunens rolle.*

Kommunen bør:

- Legg opp til politiske diskusjoner om folkehelse, alkohol og trygghet i kommunen
- Bruk politirådet som arena for samarbeid
- Gi opplæring for økt trygghet i forvaltningen av kontrolloppgavene
- Ha god dialog med utelivsbransjen for bedre forståelse og respekt for regelverket
- Kontakt ditt regionale kompetansesenter for rusmiddelsspørsmål (KoRus-Midt) for hjelp til å komme i gang

***Politiets** fremste oppgave er å forebygge kriminalitet. For å lykkes er det nødvendig å samarbeide med alle relevante samfunnsaktører. Reduksjon av vold og annen rusrelatert kriminalitet vil kunne gi rom for å prioritere annet nødvendig politiarbeid.*

Politiet bør:

- Samarbeid tett med den lokale utelivsbransjen for økt trygghet for gjester, ansatte og publikum for øvrig
- Utarbeid gode analyser for å etablere felles problemforståelse med kommunen og utelivsbransjen
- Bli kjent med lokaliteter og ansatte i den lokale utelivsbransjen, da dette gir fortrinn ved akutte hendelser
- Bruk politirådet som arena for samarbeid

***Utelivsbransjen** må drive slik at lovene overholdes. Det skjer ved at personalet har trygghet og kompetanse til å vurdere hver enkelt gjest, og dermed blant annet unngå overskjenking og hindre at mindreårige får tilgang på alkohol.*

Utelivsbransjen bør:

- Skap trygge og gode utesteder for stabil omsetning, gode arbeidsforhold og lettere rekruttering av ansatte
- Gi opplæring til ansatte for å kunne håndtere skjenkereglene og redusere fare for lovbrudd og ulykker
- Ha god dialog med kommunen for gjensidig forståelse og forutsigbare vilkår
- Samarbeid tett med politiet for økt trygghet for gjester og ansatte
- Delta på kurs i Ansvarlig Vertskap når dette tilbys

***Fylkeskommunen** har ansvar for å drive folkehelse i alle sine oppgaver. Herunder være koordinator og pådriver for det regionale folkehelsearbeidet i fylket, samt understøtte folkehelsearbeidet i kommunene. Fylkeskommunen skal ha oversikt over helsetilstanden og påvirkningsfaktorene i fylket og skal samarbeide og utveksle informasjon med kommunene om dette. Redusert forbruk av alkohol og andre rusmidler er hovedmålsettingen innen innsatsområdet rusforebygging i Strategi for folkehelsearbeidet i Nord-Trøndelag 2011-2014.*

KoRus

KoRus-Midt skal bistå Fylkesmannen blant annet ved å motivere/stimulere kommuner til å øke sin kunnskap om alkoholloven, og til gode lokale samarbeidsprosesser. KoRus-Midt har en særlig viktig rolle med å øke forståelsen for alkoholpolitiske virkemidler, samt stimulere til samarbeid mellom kommune, bransjen og politiet. KoRus-Midt skal utvikle og tilby verktøy og bistå med kompetanseutvikling i bransjen og kommunene. Her er Ansvarlig vertskapskurs (AV-kurs) sentralt. KoRus-Midt også bistå kommuneansatte slik at de selv kan ta ansvar for AV-kursing.

Kommunen, politiet og utelivsbransjen er sammen ansvarlig for å gi innbyggerne gode og trygge møtesteder. Konsekvensene knyttet til alkoholbruk er store. Samarbeid bidrar til å redusere skader, vold og ordensforstyrrelser.

Ansvarlig alkoholhåndtering bidrar til:

- Tryggere uteliv og nærmiljø
- Mindre uro, vold og skader
- Forutsigbare vilkår for utelivsbransjen
- Større forståelse av skjenkebestemmelsene
- Økt trivsel for gjester og ansatte på utesteder
- Bedre folkehelse

Målbilde

Overordnet mål for arbeidet:

Å begrense de samfunnsmessige og individuelle skadevirkninger av alkohol

Hovedmål:

Styrke kommunenes, næringens og øvrige aktørers kompetanse på forvaltning av alkoholloven. Gjennom dette forebygge helsemessige skader av alkohol og hindre skjenking til mindreårige og overskjenking

Delmål:

Delmålene er likeverdige

Delmål 1:

Redusere de langsiktige skader av alkohol i et folkehelseperspektiv
(evalueres gjennom: HUNT)

Delmål 2:

Bevistgjøre foreldre til ansvarlig alkoholhåndtering
(evalueres gjennom: Ungdata)

Delmål 3:

Heve debutalderen på alkohol
(evalueres gjennom: HUNT og Ungdata)

Delmål 4:

Redusere alkoholrelatert akutte skader som vold og ulykker
(evalueres gjennom: statistikk fra legevakt)

Delmål 5:

Skape trivelige sosiale møteplasser gjennom å arbeide for like og forutsigbare vilkår for utelivsbransjen og arrangører
(evalueres gjennom: rapporter fra skjenkekontrollen)

Delmål 6:

Opprette nettverk som sikrer samhandling for å bekjempe alkoholens skadevirkninger også etter at prosjektperioden er over
(evalueres gjennom: styringsgruppen)

Organisering:**Styringsgruppe**

Gerd Janne Kristoffersen, Fylkesmannen (leder)

Marit Dybdal Kverkild, Fylkesmannen

Trine Wold Johnsen, Fylkesmannen

Anne B. Ulvin, Politiet

Marit Voll, KS

Thea Hennie Kveinå, KoRus-Midt

Jon Uthus, NHO

Kyrre Kvistad, Fylkeskommunen

Styringsgruppens ansvar vil være å:

- Utvikle og følge opp strategier
- Koordinere partnerskapet
- Koordinere de regionale nettverkene
- Samhandling med media
- Gjennomføre egne tiltak fastsatt i tiltaksplanen

Styringsgruppen har 4 møter i året, hvorav et møte er en fellessamling med de regionale nettverkene.

Prosjektgruppe:

Sivert Rannem, Politiet

Roar Bakken, KoRus Midt

Hans Brattås, Fylkesmannen (prosjektleder)

Prosjektgruppens ansvar vil være å:

- Forberede beslutningsgrunnlag for styringsgruppen
- Framskaffe annen dokumentasjon o.l. som styringsgruppen ønsker
- Iverksette de tiltak som skal gjennomføres i styringsgruppens regi

Møtefrekvensen i prosjektgruppen følger i utgangspunktet styringsgruppens møter, antall møter kan imidlertid bli noen flere, ca. annenhver mnd.

Regionale nettverk:

Følgende regionale nettverk foreslås opprettet:

Ytre Namdal

Midtre Namdal

Indre Namdal

Inn-Trøndelag

Innherred Samkommune

Værnes

De regionale nettverkene bør sammensettes med utgangspunkt i følgende aktører:

- Fra kommunene: ordfører, rådmann, saksbehandler alkoholloven, helse- og sosialfaglig kompetanse, folkehelsekoordinatorer og SLT- koordinatore kan være aktuelle.
- Politiet
- Fylkeskommunen, rektorer ved videregående skoler
- Utelivsbransjen
- Frivilligheten

De regionale nettverkens ansvar vil være:

- koordinere tiltak
- iverksette tiltak i egen regi i regionen innenfor rammen av målene for prosjektet

Tiltak:

Fylkesnivå

Tiltak – Ansvarlig: Styringsgruppe/prosjektgruppe	Frist	Ansvarlig for gjennomføring	Ressurs
Etablere de regionale nettverkene	01.07.14	Fylkesmannen	Politiet KS
Få innarbeidet Ansvarlig alkoholhåndtering (AAH) som et tema i regional plan for folkehelse	01.07.14	Fylkeskommunen	
Få tatt opp Ansvarlig alkoholhåndtering (AAH) som tema i Politirådene	31.12.14	Politiet	
Utarbeide en mediaplan	01.06.14	Fylkesmannen	Fylkeskommunen Politiet
AAH presenteres i de videregående skolene	31.12.14	Fylkeskommunen	KoRus Politiet
Det orienteres om prosjektet (AAH) i Fylkesmannens kommunebesøk	31.12.14	Fylkesmannen	
Opplæring alkoholloven sammen med Sør-Trøndelag, herunder distribusjon av veileder i salg- og skjenkekontroll	31.12.14	Fylkesmannen	KoRus
AAH presenteres ved HiNT – studiestedene	31.12.14	Fylkesmannen	Politiet

Innenfor rammen av prosjektets overordna mål, hovedmål og delmål beslutter styringsgruppen på fylkesnivå og gjennomfører egne tiltak på fylkesnivå. Styringsgruppen skal fortrinnsvis ha hovedfokus på de strategiske spørsmål. Styringsgruppen kan gi råd om videre oppfølging i de regionale nettverkene og kommunene. Dette bør fortrinnsvis skje gjennom faste fellessamlinger med representanter fra nettverkene og kommunene.

De regionale nettverkene beslutter på regionalt nivå og gjennomfører egne tiltak på regionalt nivå. De regionale nettverkene kan gi råd om videre oppfølging i kommunene.

Regionalt nivå

Tiltak – Ansvarlig: Regionale nettverk	Frist	Ansvarlig for gjennomføring	Ressurs
Temamøter i alle kommunestyrene om Ansvarlig alkoholhåndtering (AAH)	31.12.15	Ordførerne	KoRus Lokale aktører i utelivsbransjen Representanter fra frivilligheten Politiet
Foredrag for 7/8. klassinger og deres foreldre med hovedvekt på alkohol	31.12.15	Politiet	Foreldreutvalget for grunnskolen (FUG)
Gjennomføre evaluering og forbedringstiltak i skjenkekontrollen i alle kommunene	31.12.15	De regionale nettverkene	KoRus Fylkesmannen
Gjennomføre kurs Ansvarlig vertskap Namdal	01.07.14	De regionale nettverkene	KoRus
«Politikeropplæring»	31.12.15	KS	KoRus
Samarbeide med festivalarrangørene om Ansvarlig vertskap (Festivalprosjektet – tidligere besluttet)	31.12.14	Politiet	Fylkesmannen

Budsjett:

Det er tidligere bevilget 250 000 kr fra KoRus til oppfølging av ansvarlig alkoholhåndtering / ansvarlig vertskap. Disse midlene er fortsatt til disposisjon og det foreslås følgende budsjett for 2014:

Kurs i ansvarlig vertskap for Ytre Namdal, inkl. overhead Leka kommune	kr. 40 000
Bevilgning til de øvrige 5 regionale nettverkene (5x30)	kr. 150 000
<u>Til styringsgruppens arbeid / disposisjon</u>	<u>kr. 60 000</u>
<u>Sum</u>	<u>kr. 250 000</u>

Styringsgruppen vil spesifisere nærmere hvordan de kr. 60 000 skal disponeres.

Evaluerings:

Det er viktig med en løpende evaluering av de enkeltstående tiltak som gjennomføres. Det utarbeides derfor et standard evalueringskjema som skal nyttes i slike sammenhenger. Disse evalueringene legges fram for enten styringsgruppen eller de regionale nettverkene avhengig av hvilket nivå tiltakene gjennomføres på.

Den mer langsiktige effekt av de tiltak som gjennomføres innenfor piloten skal evalueres med utgangspunkt i delmålene.

Delmålene kan evalueres gjennom:

- Delmål 1 HUNT
- Delmål 2 Ungdata
- Delmål 3 HUNT og Ungdata
- Delmål 4 Statistikk fra legevakt
- Delmål 5 Rapporter fra skjenkekontrollen
- Delmål 6 Styringsgruppens oppsummering ved avslutning av pilotperioden

Evaluerings skal være et fast punkt på dagorden i møtene i styringsgruppen og de regionale nettverkene fra høsten 2014.

Alle tiltak skal evalueres av ansvarlig for gjennomføring innen 3 måneder etter frist for gjennomføring.

Alle gjennomførte evalueringer skal sendes prosjektgruppen. Prosjektgruppen samler og bearbejder evalueringene før de legges fram i styringsgruppen og de regionale nettverkene.

Begrepsforklaringer:

KoRus-Midt:

Kompetansesenter rus - Midt-Norge arbeider med ulike kompetanseutviklingstiltak for ansatte i kommuner, spesialisthelsetjeneste og andre. Målet er å forebygge rusproblemer og gi gode hjelpetilbud.

Ansvarlig vertskapskurs:

Ansvarlig vertskap er et kurs tilpasset de som jobber på og/eller driver et Skjenkested. Kurset tar opp tema som alkoholens rolle i samfunnet, alkoholens egenskaper og virkninger, alkoholloven og sentrale skjenkebestemmelser, overskjenking og definisjon av åpenbart påvirket, samarbeid mellom kommune, politi og bransje, utelivsrelaterte narkotikaproblemer og kommunikasjon/konflikthåndtering. Kurset egner seg godt også til de som har ansvar for festivaler og bygdefester.

Det er laget et hefte til kurset, som kan bestilles på Helsedirektoratet.no

